1317 YILI MAARİF SALNAMESİNE GÖRE "MANASTIR"DA EĞİTİM*

Gülin ÖZTÜRK**

Özet: Maarif salnameleri vilayetlere ait eğitim-öğretim durumunu ifade eden önemli kaynaklardır. Maârif Salnameleri 1898-1903 yılları arasında toplam 5 adet düzenlenmiştir. Her ne kadar 1903 yılında düzenlenen Maârif Salnamesinde altıncı sene ibaresi mevcut ise de günümüze 1320/1902 yılında düzenlenmiş bir nüsha gelmemiştir. Salnamelerde vilayet maarif komisyonları başta olmak üzere, vilayette yer alan gerek idadi gerekse rüşdiye okullarının durumu, öğrenci sayıları, müslim ve gayr-i müslim öğrenciler hakkında detaylı olarak bilgi verilmektedir.
Bu çalışmada örnek teşkil etmesi açısından 1317(1899) tarihli Maarif Salnamesine göre Manastır vilayetinin eğitim ve öğretim kurumları ile onlara aid bilgiler ortaya konulmaya çalışılacaktır.
Anahtar Kelimeler: *Maarif Salnamesi, Manastır, Eğitim.*

Educatıon in "Monastery" Accordıng to the 1317 Year of Education

Abstract: Maarif yearbooks are important sources expressing the educational situation of the provinces. A total of 5 Education Yearbooks were prepared between 1898 and 1903. Although the phrase "sixth year" is included in the Education Yearbook prepared in 1903, no copy prepared in 1320/1902 has survived to the present day. In the yearbooks, detailed information is given about the situation of both the high schools and secondary schools in the province, especially the provincial education commissions, the number of students, and Muslim and non-Muslim students.
In order to serve as an example, this study will try to present the educational and training institutions of Manastır province and information about them according to the Education Yearbook dated 1317 (1899).
Keywords*: Yearbook of Education, Monastery, Education.*

1. Maarif Komisyonu

Manastır Vilayeti'nin 1899 yılına ait maarif salnamelerindeki veriler incelenerek maarif komisyonu tabloya dönüştürülmüştür.

Tablo 1: Manastır Vilayeti Maarif Komisyonu

Görevi	**1317/1899**
Maarif Müdürü	Vasıf Efendi
Maarif Muhasebe Memuru	Yusuf Kenan Efendi
Maarif Katibi	Recep Remzi Efendi
Maarif Muhasebe Memuru Refiki	Ruşen Efendi
Muayene Memuru	Dimetraki Efendi
Sandık Emini	Abdurrahim Efendi

Vilayet maarif komisyonu müdür, muhasebe memuru, katib, muhasebe memur yardımcısı, muayene memuru ve sandık emininden oluşmaktadır. Bu görevliler komisyona gelen evrakları inceledikleri gibi ayrıca maarifin işleyişini düzenleyen kişilerdir. Manastır Vilayet, maarif komisyonluğunda görev yapan müdür Vasıf Efendi'dir. Bu kişi komisyon üyeliğindeki en üst makamdır.

2. Okullar

2.1. İdadiler

Hazırlama ve yetiştirme anlamında kullanılan "idadi" ortaöğretim düzeyinde eğitim veren kurumlardır. Bir orta öğretim kurumu olarak 1869 yılında yayınlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile hayat bulan idadiler; ibtidaiye ve rüşdiye okullarından sonra gelmektedir (Gülmez, 2021: 107; Kodaman, 1999: 114). Programları rüşdiyeden farklı olmayan bu okulların öğrencileri 11-14 yaş arası çocuklardır. Maaarif-i Umumiye Nizamnamesi ile düzene girdirilmeye çalışılan idadiler 1873 yılında açılabilmiştir (Gökmen, 2008: 102-103; Öztürk, 2008; Topal, 2016). Manastır vilayetinde bulunan idadilerin sayıları

* Bu çalışma, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi BAP birimi SBT 2024/21-YEDEP kapsamında desteklenmiştir.
** Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Merkez, Niğde, gozturkohu.edu.tr
DOI :10.30546/100981.1.2024.0230

hakkında salnamelerde net bir bilgiye rastlanmamaktadır. Ancak salnamenin sonlarına doğru verilen tabloda Manastır merkez kazaya bağlı bir; Serfice sancağına bağlı Serfice ve Görice kazalarında iki idadi okulu bulunmaktadır.

Tablo 2: Manastır İdadisi görevlileri

Görevi	**1317/1899**
Müdür	Ahmet Fevzi Efendi
Muavin-i Evvel	Mehmet Hayrettin Efendi
Muavin-i Sani	Mehmet Fahri Efendi
Muavin-i Salise	Artin Efendi
Katib ve Mubaya Memuru	Mehmet Faik Efendi
Hastane Memuru	Abdurrahim Efendi
Tabib	İbrahim Bey Efendi
Anbar Emini	Yahi Efendi
İmam	Harettin Efendi
Rumca ve Fransızca Muallimi	Ahmet Fevzi Efendi
Edebiyat ve Ahlak Muallimi	Vasıf Efendi
Malumat-ı Fenniye ve Fransızca ve Kitabet ve Resmiye ve Servet Muallimi	Mehmet Hayrettin Efendi
Kimya ve Usul Defteri ve Kozmografya Muallimi	Mehmet Fahri Efendi
Coğrafya	Artin Efendi
Tarih	Tevfik Efendi
Cebir	Halid Efendi
Ulum-u Diniye ve Arabi	Hasan Efendi
Türkçe ve Farsi ve Arabi	Hayrettin Efendi
Türkçe ve Makina	Recep ve Habi Efendi
Türkçe Hükümet	Mehdi Efendi
Hesab ve Hendese ve Kavanin	Leon Fikri Efendi
Hüsn-ü Hat	Malik Efendi
Resim	Kıstaki Efendi
Bulgar Lisanı	Dimetraki Efendi

Manastır Vilayetinde yer alan idadilerin ders kadrolarına baktığımızda oldukça yoğun bir programın olduğunu tespit edebiliyoruz. Ders sayılarının fazla ve detaylı yazılmış olması bize bu açıklamayı gerektirmektedir. Müdür ve müdür yardımcılarının haricinde birçok eğitim veren uzman bir kadro olduğunu tespit ettiğimiz idadi okullarında ayrıca fenni derslerin dışında sözel olarak da nitelendirebileceğimiz dersler bulunmaktadır. Birden fazla dil öğretmeyi amaçlayan kurumun eğitimci kadrosunda gayr-i Müslimlerin de görev aldığı belirtilmektedir.

Tablo 3: Mevcut Talebe Sayıları

Gece				**Gündüz**		**Toplam**	
Ücretli		**Ücretsiz**					
Müslim	**Gayr-i Müslim**	**Müslim**	**Gayr-i Müslim**	**Müslim**	**Gayr-i Müslim**	**Müslim**	**Gayr-i Müslim**
30	3	13	4	50	6	93	13

Bu merkez idadide eğitim gören müslüman öğrenci sayısı 93, gayr-i müslim öğrenci sayısı ise 13'dür. Bu öğrenciler gece (yatılı) ve gündüz olarak ikiye ayrıldığı gibi ücretli ve ücretsiz olarakta ayrı ifade edilmiştir. Gececi olarak belirtiğimiz yatılı öğrencilerdir. Yatılı öğrenci sayısı dönemim şartları altında incelendiğinde gündüz öğrenci sayısından azdır. Vilayette merkez idadi haricinde kazaların bazılarında da idadi eğitimi verilmektedir.

Tablo 4: Görice İdadisi

Görevi	**1317/1899**

Müdür ve Fransızca ve Hendese ve Malumat-ı Fenniye Muallimi	Neşet Efendi
Ulum-u Diniye Muallimi	Hasan Efendi
Hüsn-ü Hat ve İnşa Muallimi	Hüseyin Efendi
Arabi ve Farsi ve Türkçe Muallimi	Emin Efendi
Coğrafya ve Hesab Muallimi	Ali Efendi
Tarih ve Usul Defteri Muallimi	Fahri Efendi
Resim Muallimi	Mehmet Ali Efendi
Mübasir	Davud ve Hüseyin Efendi

Merkez vilayetteki kadar olmasa da Görice kazası idadisinde fen, din, coğrafya, hesap, tarih, resim ve dile yönelik dersler verilmektedir. Bu idadide görev alan müdür hem idadinin müdürlük görevini hem de Fransızca ile fen derslerinin yürütücüsü durumundadır. Bu idadide eğitim gören öğrenci sayısı 72'dir. Bu öğrencilerden 71'i Müslüman sadece 1'i gayr-i müslimdir. Bu durumda Görice kazasının Müslüman ağırlıklı bir kaza olduğunu belirtmektedir.

Tablo 5: Manastır İdadi Askeriyesi (Gece)

Görevi	**1317/1899**
Müdür	Ali Efendi
Tarih Muallimi	Tevfik Efendi
Umur-u Hesabiye Memuru	Adem Vasfi Efendi
Coğrafya ve Kozmografya Muallimi	Abdulhalim Efendi
Fransızca Muallimi	Kemal Efendi
Cebir Muallimi	Faik Efendi
Jimnastik Muallimi	Osman Efendi
Resim Muallimi	Adem Kemal Efendi
Dahiliye Zabıtı	Mehmet Nuri Efendi
"	Süleyman Efendi
"	Ömer Fikri Efendi
"	münhaldir
Hendes ve Makine Muaallimi	münhal
İmam	Hacı Zehdi Efendi

Kalabalık bir kadroya sahip olan Manastır Yatılı İdadisinin öğrenci sayısı 245'dir.

2.2. Rüşdiyeler

Geleneksel eğitimin bir parçası olan sıbyan okulları zamanla yerini ibtidai, rüşdiye ve idadi okullarına bırakmıştır. Yükseköğretime öğrenci yetiştirmek amacı ile sıbyan okullarının üzerinde eğitim verilmesi amaçlanan rüşdiyeler idadiler için öğrenci yetiştiren önemli eğitim kurumlarından biridir (Altınova Şahin, 2018; Bilirli, 2021: 3835). Manastır Vilayetinin hemen hemen her kazasında yer alan rüşdiyelerde eğitim alan öğrenci sayıları da aşağıdaki tabloda verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 6: Kazalarda bulunan Rüşdiye okulları ve öğrenci sayıları

Kaza İsmi	**Öğrenci Sayısı**
Ohri	81
Perlepe	91
Kıraçova	63
Filorina	43
Kesriye	52
Horpeşte	20
Kolonya	19
İstavre	22

Serfice	64
Naslic	24
Kayalar	36
Topcular	18
Debre-i Bala	73
İlbasan	60
Merkeze Bağlı İnas	46
Merkez Askeri Rüşdiyesi	565 (165 yatılı, 500 gündüzlü)

Tabloda da görüldüğü gibi hemen hemen Manastır Vilayetine bağlı kazalarda rüşdiye okulları bulunmaktadır. En fazla öğrenci sayısı olan okul yatılı kısmı da olan Manastır Askeri Rüşdiyesi'dir. Perlepe, Ohri ve Debre-i Bala kazalarındaki rüşdiye okullarındaki öğrenci sayıları da diğer kazalara göre oldukça fazladır. Ayrıca 1317 tarihli salnamede başka bir başlık altında Manastır merkez kazasında biri kız olmak üzere iki rüşdiye ile Serfice sancağına bağlı Gerebne, Kesriye ve Alasonya kazalarında üç rüşdiye mektebi de bulunmaktadır. Ancak bu okullardaki öğrenci sayıları belirtilmemiştir.

2.3. Gayr-i Müslim Okullar

Manastır Vilayeti ve ona bağlı kazalarda açılan gayr-i müslim okulların isimleri, okulun mensup olduğu cemaat, okulun derecesi, talebe sayısı ve kuruluş ile ruhsat tarihi ile bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 7: Gayr-i Müslim Okullara ait bilgi

Liva	**Kaza**	**Okul İsmi**	**Okulun Mensup Olduğu Cemaat**	**Ruhsat Verilmiş Mesul**	**Okulun derecesi**	**Talebe Sayısı Zukur/İnas**		**Kuruluş tarihi**	**Ruhsatname Tarihi**
Manastır	Manastır	Musevi	Musevi	Rum Cemaati	Rüşdi	222	22	1293	6 Kanun-u Sani 308
"	"	Ulah	Ulah	Çoli E.	İdadi	99	-	1296	6 Mayıs 308
"	"	"	"	Filip Apostolfo	Rüşdi	430	-	1296	14 Mayıs 308
"	"	Rum	Rum	Ohri Rum metropolidi	"	186	103	Kadim	3 Haziran 311
"	"	"	"	"	İdadi	99	-	"	Ruhsatsız
"	"	"	"	"	Rüşdi	450	-	"	"
"	"	"	"	"	İdadi	-	248	"	"
"	"	"	"	"	İdadi	15	-	"	"
"	"	"	"	"	Rüşdi	99	-	"	"
"	"	"	"	"	"	-	76	"	"
"	"	"	"	"	"	130	-	"	"
"	"	"	"	"	"	-	65	"	"
"	"	"	Bulgar	Bulgar Reisi-i ruhaniye	"	188	-	1296	2 Nisan 308
"	"	Jimaziye	"	"	"	-	78	1296	2 Mayıs 308
"	"	Projimaz	Sırp	Manastırlı Mihal	"	60	-	1313	26 T.E. 1313
"	"	Sırp	"	Hacı Papaz E.	"	-	40	1313	"
"	Ohri	Bulgar	Bulgar	Ohri Bulgar Cemaati namına	"	77	22	kadim	5 T.E 308

				Perlepeli Nikola					
"	Perlepe	Bulgar	"	"	"	160	-	1280	6 K.E 308
"	"	Rum	"	"	"	-	60	1311	Ruhsatsız
"	Florine	“	Rum	Florine Rum metropolidi	"	-	-	kadim	27 Mart 311
Görice	Görice	“	“	Görice Rum metropolidi	"	-	-	kadim	"
“	“	“	“	Rum metropolidi	"	-	-	kadim	29 Mart 311
“	“	“	“	Rum metropolidi	"	-	-	kadim	ruhsatsız
“	“	“	“	Rum metropolidi	İdadi	-	-	kadim	"
“	“	“	“	Rum metropolidi	Rüşdi	-	-	kadim	"
“	“	“	“	İstavre Nikola E.	"	-	-	306	28 Eylül 310
“	“	“	Ulah	Kesriye metropolidi	"	-	-	-	29 Mart 311
“	Kesriye	“	“	Kesriye metropolidi	"	76	-	kadim	"
“	“	“	Rum	Kesriye metropolidi	"	60	-	kadim	"
“	“	“	“	Kesriye metropolidi	"	3	-	kadim	"
“	“	“	“	Kesriye metropolidi	"	35	-	kadim	ruhsatsız
“	“	“	“	Kesriye metropolidi	İdadi	3	-	kadim	"
“	“	Rum	Bulgar	Kesriye metropolidi	Rüşdi	47	-	kadim	21 T.S 311
Serfice	Serfice	“	Rum	Serfice metropolidi	"	135	-	kadim	"
“	“	“	Rum	Serfice metropolidi	"	-	160	kadim	"
“	“	“	Rum	Serfice metropolidi	"	190	-	kadim	ruhsatsız
“	Naslic	“	Rum	Nasric metropolidi	Rüşdi leyli	-	-	kadim	"
“	“	“	Rum	"	Rüşdiye	-	-	kadim	21 T.S 311
“	Alasonya	“	Rum	Alasonyae metropolidi	"	50	-	kadim	"
“	“	“	Rum	Livadya metropolidi	"	6	-	kadim	"
“	Gerebne	“	Rum	Gerebne metropolidi	"	30	1	kadim	ruhsatsız
“	“	“	Rum	"	"	16	-	kadim	3 Haziran 311
“	“	“	Rum	"	"	120	-	kadim	23 Eylül 311
“	“	“	Rum	"	"	7	-	kadim	"
“	“	“	Rum	"	"	5	-	kadim	12 Ağustos 311
“	“	“	“	"	"	4	-	kadim	"
“	“	“	“	"	"	75	-	kadim	12 Ağustos 312
“	“	“	“	"	"	45	-	kadim	"
“	“	“	“	"	"	42	-	kadim	"

“	“	“	“	"	"	4	-	kadim	"
“	“	“	“	"	"	65	-	kadim	"
“	“	“	“	"	"	70	-	kadim	"
“	Kozane	“	“	Kozane Metropolidi	"	60	-	kadim	ruhsatsız
“	“	“	“	"	"	-	220	kadim	"
İlbasan	İlbasan	Ulah	Ulah	İlbasan Metropolidi	"	12	-	kadim	3 Haziran 311
“	“	“	“	"	"	15	-	kadim	"
Debre	Debre	Bulgar	Bulgar	Debre Bulgar Cemaati	"	8	4	kadim	19 K.S 308

Manastır Vilayetine bağlı gayr-i müslim okulların bulunduğu sancaklar merkez kaza, Görice, Serfice, İlbasan ve Debre’dir. Bu sancaklara bağlı kazalar ise Manastır, Ohri, Perlepe, Florine, Kesriye, Naslic, Alasonya, Gerebne, Kozane ve sancaklara bağlı kaza merkezleridir. Farklı mezhep isimleri bulunduğu gibi okulların bağlı olduğu cemaat ağırlıklı olarak Rum’dur. Rumların dışında Ulah, Sırp, Bulgar ve bir tane de Musevi cemaatine bağlı okullar bulunmaktadır. Manastır merkez ve diğer sancaklarda en çok Rüşdiye okulu bulunup, idadi sayısı oldukça azdır. Öğrenci sayılarına baktığımızda ise erkek öğrenci sayısı kız öğrenci sayısının neredeyse üç katı civarındadır.

Gayr-i Müslim okulların dışında ayrıca vilayette merkez kazaya bağlı bir de Amerikan okulu bulunmaktadır. Bu okul rüşdiye eğitimi vermekte, 31 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerden 25’i kız, 6’sı erkektir.

3. Kütüphaneler ve Matbaalar

1317 tarihli Maarif salnamelerine göre Manastır Vilayetinde yer alan kütüphane ve matbbalar şunlardır.

Tablo 8: Vilayete bağlı sancak ve kazalardaki kütüphaneler

Liva	**Kaza**	**Kütüphanenin ismi**	**Yeri**	**Kurucu**	**Kitap Sayısı**	**Kuruluş tarihi**
Manastır	Manastır	Abdulkerim Paşa	Kasaba içinde	Manastır valisi Abdulkerim paşa	252	1312
Görice	Kesriye	Hacı Ahmed Paşa	"	Hacı Ahmed Paşa	245	1151
Manastır	Ohri	"	"	"	87	kadim

Manastır Vilayetine bağlı merkez sancak ile birlikte Görice sancağına bağlı üç ayrı kazada kütüphane bulunmaktadır. Bu kütüphanelerin ikisi aynı isimle ifade edilmiş farklı kazalarda yer almaktadır.

Tablo 9: Vilayete bağlı sancak ve kazalardaki kütüphaneler

Liva	**Kaza**	**Matbaanın İsmi**	**Yeri**	**İmtiyaz sahibi**	**Türü**	**Lisan**	**Açılış tarihi**
Manastır	Manastır	Hükümet matbaası	Eski hükümet dairsinde	resmi	Taş ve hurufat	Türkçe	1296

Manastır vilayeti merkez sancağı merkez kazasına bağlı eski hükümet dairesi içerisinde bulunan bir matbaaası bulunmaktadır.

4. Sıbyan ve İbtidai Okullar

Osmanlı eğitim sisteminde kurumsallaşma ve okullaşma konusunda önemli adımlar atılmıştır. Osmanlı geleneksel eğitim sisteminin vazgeçilmez bir parçası olan sıbyan mektepleri bu dönemde modern okullara dönüştürülmek istenmiştir (Çiydem, 2023: 384). Sıbyan okulları okuma çağına gelen 5-6 yaşlarındaki kız ve erkek çocukların devam ettikleri

yerlerdir. 1869 Maarif nizamnamesi ile “sıbyan mektebi “ terimi Maarif nezaretine bağlı olanlarına “ibtidai mektep” olarak kullanılmaya başlanmıştır (Solak, 2003: 114-115).

1317 tarihli Maarif Salnamesine göre Manastır vilayetine bağlı sancak ve kazalarda açılan okullar ise şunlardır.

Liva	**Kaza**	**Okulun derecesi**	**Okulun Bulunduğu Yer**	**Açılış tarihi**	**Masrafı**
Manastır	Manastır	ibtida	"	1312	100
"	"	sibyan	Bala mahallesinde	1310	100
"	"	ibtida	Bala-i sani	1311	400
"	"	sibyan	Çarzor karyesinde	1299	1000
"	"	"	Dirmeni karyeside	1294	meçhul
"	"	İbtida	Birilice karyesinde	1300	50
"	"	Sibyan	Çerkes karysinde	1213	"
"	Kıraçova	"	Kapu hasta karyesinde	1200	"
"	Manastır	ibtidai	Cuma mahallesinde	30	meçhul
"	Ohri	"	Buluş karyesinde	292	"
"	"	"	Hamidiye karyesinde	3	12000
"	"	"	Usturga kasabasında	312	15000
"	"	"	Florine ksabasında	300	mechul
"	"	"	Nolyan Bala karyesşnd	305	"
"	"	"	Mahalle Gazibey karyesinde	309	"
"	"	"	Ve bir Talumbey karyesinde	313	"
"	"	"	İsfotodur karyesinde	309	"
İlbasan	İlbasan	İbtidai	İlbasan kasabasında	306	23000
"	"	"	Godules karyesinde	314	2000
"	"	"	Şoşice Karyesinde	314	2000
"	"	"	Gramış Merkez	314	500
“	Garamış	“	Molas karyesi	309	1000
“	“	“	Fokur karyesi	309	1000
“	“	“	Sene Permene karyesi	309	1000
Serfice	“Serfice	İbtidai	“	300	10000
“	Alasonya	“	Alasonya karyesi	303	mechul
“	“	“	Domenik karyesinde	307	“
“	Cuma	“	Fayalar karyesi	300	10000
“	Naslic	İbtida-i Zukur	Naslic kasabasında	mechul	25000
“	“	İbtida-i İnas	“	“	10000
“	“	İbtida-i İnas	Perviştan karyesi	“	5000
“	Gerebne	“	Gerebne kasabasında	305	20000
“	“	İbtidai Zukur	“	304	30000
“	“	İbtidai İnas	“	308	23000
“	Kolonya	İbtidai	Herseke karyesi	300	5000
“	“	“	Nevosil karyesi	298	3000
“	“	“	Faketas karyesi	298	“
“	“	“	İstarye karyesi	300	“
Görice	Görice	“”	Loğras karyesi	300	“
“	“	“	Kafzez karyesi	306	“
“	“	“	Kesarafe karyesi	300	“
“	“	“	Baramış karyesi	312	“
“	“	“	Ginoviç karyesi	“	“
“	“	“”	Forneş karyesi	“	“
“	“	“	Selime Bişi karyesi	“	“
“	“	“	“	“	“
“	“	“	Radinşne karyesi	“	“
“	Kesriye	İbtidai	“	303	2000
“	“	“	“	302	150

“	“	“	Kale mahallesinde	309	10000
“	“	“	Bodrum Mahallesinde	302	4500
“	“	“	Kurşunlu mahallesinde	303	3500
“	“	“	Görice mahallesinde	313	4000
“	“	“	“	“	3500
“	“	“	Maverve karyesinde	310	3500
“	“	“	Liçşene karyesinde	308	2000
“	“	“	Debağhane karyesi	301	1500
“	“	“	Delfoz karyesi	311	2000
Debre-i Bala	Debre-i Bala	“	Zoga karyesi	310	3000
“	“	“	Zerkan karyesi	310	-
“	“	“	Gümüş karyesi	310	mechul
“	Debre-i zir	“	Gezine karyesi	312	“
“	“	“	Recudarde karyesi	312	“
“	Mat	“	Maçul karyesi	310	“
“	“	“	Şili karyesi	313	“
Serfice	Serfice	Serfice	Serfice	Serfice	Serfice

Abdülhamid devrinde Manastır Sancağındaki okulların ayrıca bir listesi verilmiştir. Bu listede ibtidaiye ve sıbyan okulları da mevcuttur. Tabloya göre Manastır merkez sancağına bağlı Merkez kaza, Kıraçova ve Ohri kazalarında), 12 ibtidai, 5 sibyan, okulu; İlbasan sancağına bağlı merkez ve Garamış kazasında 7 ibtidai; Serfice sancağına bağlı merkez kaza, Alasonya, Cuma, Naslic, Gerebne, Kolonya kazalarında, 14 ibtidai; Görice sancağına bağlı merkez kaza ve Kesriye’de 20 ibtidai; Debre-i Bala sancağına bağlı merkez kaza, Debre-i Zir ve Mat kazalarında ise 7 ibtidai okulu bulunmaktadır. Bu okullar kazaların farklı mahallerinde açılmıştır. Salnamelerde bu okulların açılış tarihi ve masrafları da belirtilmiştir (Maârif Nezareti Salnâme-i Umumîsi, 1317 (1899): 1384-1401).

Sonuç

Manastır Vilayetine bağlı sancak ve kazalarda en fazla açılan okul rüşdiye’dir. Rüşdiyenin dışında idadi ve ibtidai okullarda bulunmaktadır. Ayrıca vilayette gayr-i müslim okulları da bulunmaktadır. Bu okullarda Rumlar ağırlıklıdır. Eğitim açısından oluşturulan komisyonlara baktığımızda çok farklı derslerin okullarda okutulduğunu görmekteyiz. Dönemin ihtiyacını karşılayabileceğini düşündüğümüz bütün branş dersleri okullarda mevcuttur. Ayrıca vilayette üç kütüphane bir de matbaa bulunmaktadır. Bunların vilayetteki varlığı eğitime önem veren bir sistemi benimsediklerinden ileri geldiği düşünülebilir. Okullardaki kız öğrenci sayıları erkek öğrenci sayılarına göre oldukça azdır.

KAYNAKÇA

Altınova Şahin, Ayşegül (2018). *Osmanlı Devleti’nde Rüşdiye Mektepleri*, Ankara: TTK Yayınları.

Bilirli, Tahir (2021). “Osmanlı Devleti’nde Modern Eğitim Kurumlarından Rüşdiye Mektepleri: Çaycuma Rüşdiye Mektebi Örneği”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(4): 3834-3852.

Çiydem, Erol (2023). “Son Osmanlı İmparatorluğu’nda İlköğretim Alanındaki Dönüşümü “Usul-ı Cedid” Kavramı Üzerinden Anlamak (1839-1913)”. *History Studies,* Mayıs, 15(2): 383-400.

Gökmen, Ertan (2008). “Aydın Vilayeti İdadi Mektepleri”. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi,* Ankara, 13: 102-107.

Gülmez, Abdurrahman (2021). “Osmanlı Devleti’nde İdadiler”. *Sinerji Uluslararası Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 106-131.

Kodaman, Bayram (1999). *Abdulhamid Devri Eğitim Sistemi*. Ankara: TTK Yayınları.

Maârif Nezareti Salnâme-i Umumîsi 1317 (1899). Def‘a 2, Matbaa-i Âmire.

Öztürk, İbrahim (2008). *Konya Vilayet salnamelerine Göre Niğde Sancağındaki Eğitim-Öğretim, Niğde, Aksaray ve Nevşehir Tarihi Üzerine*, ed. Musa Şaşmaz, Kitabevi.

Solak, Erdoğan (2003). "Osmanlı Dönemi Uşak Mektepleri". *İlmi Araştırmalar*, İstanbul.

Topal, Nevzat (2016). "Maarif Salnamelerine Göre Niğde'de Eğitim ve Öğretim". *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5(13): 259-272.